

בית המשפט העליון

תמצית פסק הדין בדנג"ץ 5120/18 נשים קוראות ללדת – למען חופש בחירה בלידה נ' מדינת ישראל

תאריך מתן פסק הדין: י"ב באב התשפ"א (21.7.2021).

שופטי ההרכב: הנשיאה א' חיות; השופט נ' הנדל; השופט י' עמית; השופט נ' סולברג; השופטת ד' ברק-ארז; השופט י' אלרון; השופט ע' גרוסקופף.

בית המשפט קבע היום, בדעת רוב, כי מרכזי לידה טבעית אינם "בתי חולים" כמובנם בפקודת בריאות העם, ולפיכך אין למשרד הבריאות סמכות להתנות את הפעלתם של מרכזים אלו בקבלת רישיון הניתן לבתי חולים. עוד נקבע כי עד שמשרד הבריאות יגבש הנחיות קונקרטיות לאסדרתם של מרכזים אלה (או עד שתתקבל חקיקה בנושא), יחולו עליהם הוראותיו של חוזר משרד הבריאות בעניין לידות בית.

דעת הרוב (השופטת ד' ברק-ארז בהסכמת הנשיאה א' חיות, השופט י' עמית והשופט ע' גרוסקופף) סברה כי מניעת האפשרות ללדת במרכזי לידה טבעית מביאה, הלכה למעשה, לצמצום של אפשרויות הבחירה העומדות בפני אשה הרה בכל הנוגע לתהליך הלידה, תוך השפעה ממשית על זכותה לאוטונומיה ועל השליטה באשר לתהליך המתרחש בגופה שלה. לפיכך, נקבע כי החלטתו של משרד הבריאות לאסור על הפעלתם של מרכזי לידה טבעית חייבת להתקבל בהתאם להסמכה ברורה ומפורשת בחוק. בהקשר זה נקבע כי סעיף 24(ב) לפקודת בריאות העם העוסק בהגדרת "בית חולים" כמוסד שבו ניתן טיפול רפואי אינו מקור נורמטיבי מתאים לכך, בין היתר, בהתחשב בעובדה שהשירות הניתן במרכזי הלידה הטבעית אינו עולה כדי טיפול רפואי, אלא מכוון בעיקרו למתן תמיכה, סיוע וליווי לאשה היולדת, וכן מאחר שהטעמים המוסדיים-לוגיסטיים שבבסיס אסדרתם של בתי חולים אינם רלוונטיים למרכזי לידה טבעית. בהקשר זה צוין כי אופיים של מרכזי הלידה הטבעית הוא קרוב יותר למרפאות מאשר לבתי חולים, אולם הודגש כי משרד הבריאות כלל לא הצביע על כך שבחן את האפשרות להסדיר את פעילותם של מרכזי הלידה הטבעית כמרפאות, ולא פירט את עמדתו בעניין. עוד הודגש בדעת הרוב, כי פקודת בריאות העם היא דבר חקיקה מנדטורי, עובדה המקשה על בחינת "כוונת המחוקק", וכן כי משרד הבריאות ממילא מכיר עקרונית באפשרות לקיים לידות מחוץ לבתי חולים – במסגרת של לידות בית, תחום המוסדר בחוזר מנכ"ל קונקרטי של משרד הבריאות. שופטי הרוב הבהירו כי המסקנה שאליה הגיעו אינה שוללת פיקוח של משרד הבריאות על מרכזי הלידה הטבעית, תוך קביעת כללים וסטנדרטים מתאימים להפעלתם ולניהולם, דבר שהוא רצוי ואף הכרחי.

במישור האופרטיבי נקבע (בדעת רוב של השופטת ברק-ארז, בהסכמת הנשיאה חיות והשופטים עמית וגרוסקופף) כי לעת הזו, ועד שיגבש משרד הבריאות הנחיות קונקרטיות לאסדרתם של מרכזי הלידה הטבעית (או עד שתתקבל חקיקה בנושא), יחולו על מרכזים אלה הוראותיו של חוזר משרד הבריאות בעניין לידות בית.

השופט נ' הנדל הסכים עם דעת הרוב לפיה מרכזי הלידה הטבעית אינם בגדר "בית חולים" כהגדרתו בפקודת בריאות העם, אולם הוסיף וקבע כי יש לראות בהם "מרפאה" כהגדרתה בפקודה, דהיינו מוסד שבו ניתנים טיפול רפואי או שירותים רפואיים מסוגים שונים, שאינו בגדר בית חולים. מסקנה זו נשענת על מהות ההגדרות הקבועות בפקודה – "בית חולים" מול "מרפאה" – נוכח חוסר הבהירות שיש בלשון הפקודה בעניין זה, והואיל ולא עולה מהליכי החקיקה לאורך השנים כי המחוקק התכוון לאסור באופן גורף כל לידה מחוץ לבית חולים (מלבד לידת בית). מבחינה אופרטיבית, סבר השופט הנדל כי לא ניתן לפתוח את מרכזי הלידה הטבעית בשלב זה, שכן פקודת בריאות העם קובעת כי קודם לפתיחתה של מרפאה, יש צורך ברישום ובעמידה בתנאים שעל הגורם המוסמך לקבוע קודם להפעלת מרפאות מסוגים מסוימים, ואצלנו – קביעת תנאים להפעלת "מרכז לידה טבעית".

השופט נ' סולברג בדעת מיעוט סבר, כי על-פי לשון הפקודה, התקנות, ההיסטוריה החקיקתית, ההגדרה המילונית של 'בית חולים' ולשון בני אדם – מרכזי לידה טבעית מחויבים ברישוי כ'בתי-חולים', אם וכאשר מתקיימים שני תנאי סעיף 24(ב) לפקודה, ולרבות אישפוז רפואי. במרכז לידה טבעית, שבו אין אישפוז, צריך משרד הבריאות לבחון אם יש לראותו כ'מרפאה', ולעמוד על האישורים הנדרשים לשם הקמתה. זהו הדין המצוי; ההכרעה בשאלת הדין הרצוי מסורה למחוקק.

השופט י' אלרון בדעת מיעוט סבר כי לשון הפקודה ברורה, ומלמדת כי מרכזי לידה טבעית, שהם מוסדות לקבלת נשים יולדות בעת לידתן, המעניקים סיוע וטיפול רפואי ליולדות, עונים להגדרת המונח "בית חולים" בפקודת בריאות העם, וכפופים לאישור ורישום מתאימים. בפרט, כך לשיטתו, גורם רפואי מוסמך המלווה את הלידה, תוך עריכת בדיקות שגרתיות ליולדת, במרכז שיועד לשם כך, נחשב כמי שמעניק טיפול רפואי ליולדת. עוד הדגיש, כי אף אם ייקבע שמרכזי לידה טבעית אינם כפופים לאסדרה החלה על בתי חולים, הרי שאין מקום כי בית המשפט יחיל עליהם את ההסדרים הקבועים לגבי לידות בית. זאת, מאחר שהסדרת התחום דורשת איזונים בין שיקולים מקצועיים שונים המצויים בתחומי מומחיותם של המשיבים, ואינם בתחום מומחיותו של בית המשפט.